

Derék Jankó és a kemény kenyér

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy igen szegény asszony. Annyija volt csak, amennyi a hátán csüngött, akár a csigának. Három kis gyermekét hurcolta a szegény asszony, amerre dologra járt. Letette őket a föld szélén a napraforgó árnyékába és kapált, kendert nyűtt, meg mikor minek a sorja volt. Bizony elég gond sanyargatta a szegény asszonyt, de odagondolt, hogy majd csak felnőnek a kis pulyák és még segítségére lehetnek.

Hát jól van. Felnőtt a három legényke, akár három szál búzakaralász.

– Halljátok-e? – szólt hozzájuk egy napon az anyjuk. – Kinőtt már a bajuszotok, jobb, ha elindultok szerencsét próbálni, mert aki nem próbál, nem nyer az semmit.

Hanem, amikor a tarisznyaakasztás ideje eljött, igen elbúsulta magát a szegény asszony.

– Három gyereket neveltem, hárman ráncigálták a szoknyámat eddig, már meg senki se legyen körülöttem? – gondolta, és végül csak a legnőttebb legényt engedte útnak. Hátha meghozná a szerencsét a legnagyobbik.

A legényt hiába marasztalták a faluvégi kertek és síró nádasok, ment hét világ ellen. Ki tudja meddig ment, míg egyszer csak megéhezett. Leült hát egy árokszélre, ölébe kanyarította a tarisznyáját, hogy falatozzék. De hiába harapta volna az anyja sütötte cipóját, bizony egy falatot sem tudott lekínlódni. Száraz volt az, mint a kemencepadka. Méregbe jött a legény. Kapta, odavágta a csalán közé a cipót, és tovább ballagott.

Talán egy-két nótányi időt ment, amikor nagy ugatva egy kutya szaladt elébe.

– Ahol kutya van, ott embernek is kell lennie – vélte a legény. Valóban. Egy tanya elé ért. A nagy kutyaugatásra egy vénséges vén anyóka jött ki a tornácra, és hátrazavarta a kutyát.

– Jól készülnek fogadni – gondolta a legény. – Ide bemegyek. Biztosan lágy cipó is akad. Kapja, be is fordult a tanyába és beköszönt illő tisztelegéssel.

– Isten hozott, vándorlegény – szólt az öreganyó –, no, kerülj beljebb. Bizonyosan elfáradtál, megéheztél.

– Ami igaz, az igaz, öreganyám. Megfáradtam és megéheztem. Nagy útról jövök.

Amikor belől került a legény pitvarba, akkor látja csak, milyen virágfiatal és szépséges unokája van az öreganyónak. Bizony rajta felejtette a szemét.

No jól van. Hát aztán úgy evés közben meg utána, szóba került a legény vándorlása, szerencsekeresése.

– Hallod-e – mondta az anyóka –, nálam feleségre lelsz, meg hőtígg való szép életre, csak hát mihez értesz?

– Mindenhez, öreganyám! – vallotta a legény.

– Jól van, no – bólogatott az anyó –, majd megválnak.

Most előljáróban csak arra kérnélek meg, ha már erre vetődtél, tisztítsd ki ezt a kutat, ni! Sok benne a csillag. Azt gondoltam, ha ebből a kútból kimered a csillagokat, hát akkor fiammá fogadlak. A többit majd meglátjuk. Kimered-e, hé?

– Ki én, ha addig élek is! – fogadkozott a legény. – Ki, még ha ezerannyi volna is.

S mikor a tücsökciripes nyári este telehullatta a tanyakutat lobogó csillagokkal, nekigyürkőzött a legény. Megkapta a sudárfát és rajta! Merítette a vedret százszor, meg ezerszer, ki tudná azt megszámlálni. Csorgott, patakokban folyt róla az izzadság, lehányt ujjast, lajbit, inget, de minden hiába. Öreg este volt már, tán éjszaka is, amikor megállt a legény, lenézett a kergetőző csillagokra, és nagy indulattal így szólt:

– Bolonddá tett engem ez a vénasszony. Ki győzi kimerni ezt a teméntelen csillagot? Most is annyi van benne, mint amikor elkezdtem. Még kinevettem magam. És kapta magát, szégyenletében megszökött.

No jó, mikor hazaért, elpanaszolta viselt dolgát. Az anyja csak csóválta a fejét, de semmit sem szólt.

Most a közbülső legény indult el szerencsét próbálni. Ment, mendegélt ő is, megéhezett. Elővette a tarisznyát, belőle a kemény cipót. De biz ő is úgy tett, mint a bátyja. Mérgében az árok menti bokrok közé hajította a cipót, mert igen keményellette.

Ő is elért a tanyához, a vénséges vén anyóhoz, meg virágfiatal unokájához. Ő is megkezdte a csillagmerést, de bizony éjfél felé abbahagyta a hasztalan munkát, és szégyenszemre megszökött. Mikor hazaért, elpanaszolta dolgát. Édesanyja csak csóválta a fejét, de nem szólt egyet sem.

No, most már a legkisebb legényen volt a sor. Jankót – mert így hívták a kislegényt – feltarisznyálta az anyja.

– Derék ember legyél fiam, nehogy szégyent valljak veled is – mondta neki a jóasszony búcsúzáskor.

– Úgy lesz, édesanyám – mondta Jankó, és elindult a hajnallal.

Igencsak dél lehetett, ha több nem, mire Jankó megéhezett. No, nyomban leült egy kiseded dombra, ölébe kanyarította a tarisznyát. Meglelte benne az anyjasütötte cipót. De biz olyan száraz volt, mint a kemencepadka, tán még annál is keményebb. Még ilyet soha! Véresre törte a száját, míg belerágott. Hanem akkor megszólalt a cipó:

– Hallod-e, te derék legény! Ember vagy te, mert nem hagytad abba, amit elkezdted. Mert ne hidd, hogy az embert szerencse várja valahol a világon. Munka várja, amiben ki kell tartani! Ki a könnyig, ki a vérig, ki az utolsó leheletig. Most menj utadra, de ne felejtse el soha, amit most hallottál!

Elámult a legényke a beszéden. Ni, hogy mi minden meg nem történik az emberrel a világon – tűnődött.

No de gyerünk! És elindult újfent. Ment, mendegélt, amíg ő is rálelt a tanyára, benne az anyókára és virágfiatal unokájára. Mikor megvacsoráztak az eperfa alatt, őt is megfogadta az anyóka, őt is elindította csillagmerni.

Amikor úgy az esti harangszó után telehullott a kút csillagokkal, nekigyürkőzött a meregetésnek. Ő is lehányt ujjast, mellényt, inget, patakozott róla a sós verejték, lihegett, lohogott, haja a szemébe hullott, szeme tüzes karikákat hányt, de csak nem hagyta abba.

– Nem és nem! Rajta, rajta! Ha felkötöttem a harangot, hát húznom is kell! – így biztatta, ösztökélte magát. S íme, egyszer roskadozó inakkal, kókadt fejjel, dagadt karral, úgy éjfél fele, ha jól lát, tán azt látja, hogy mintha fogynának a csillagok.

– No most, még egyszer! – biztatta magát. – Azt mondta a kemény kenyér, hogy kitartani, kitartani. És csak mert és mert.

S mikor eljött a hajnal, ott állt a csillagmerő kislegény a kút előtt verejtékesen és diadalmasan. Nem volt egy fia csillag sem a kútban. A kút körül az udvar és a kert mind, mind telistele volt aranyos, ezüstös csillagos virággal.

Hát még ilyet sose!

– Szerelmetes fiam – szólt az anyóka – derék legény vagy. Tied a házam, földem, s tied világszép unokám.

Nohát, mindent el tudnék én mesélni nektek, csak derék Jankó örömét nem. Örült világszép mátkájának és hálával gondolt az édesanyja sütötte kemény cipóra.

Nem is várt sokáig, hanem nyomban hintót szalajtott édesanyjáért, meg két bátyjáért. Csaptak is olyan hetedhét országra szóló lakodalmat, hogy szerte az Érmelléken még ma is beszélnek.